

Л.П. ХАЛЕЦЬКА, асп.

ЕВОЛЮЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ФРАНЦІЇ 90-х РОКІВ ХХ ст. У КОНТЕКСТІ ЇЇ УЧАСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Аналізується еволюція позиції Франції в 90-ті рр. ХХ ст. Щодо методів і перспектив будівництва єдиної Європи

З початку процесу європейської інтеграції – від висунення ініціативи Шумана-Монне про створення Європейського об'єднання вугілля і сталі і її практичного втілення, підписання Римських договорів, — і до сьогодні Франція є одним з лідерів європейського будівництва, його основною рушійною силою. На думку дослідників, саме ця країна, що обстоює принципи централізму і суверенітету, єдина і неподільна, багато в чому сприяла зародженню і розвитку Європейського Союзу. На думку Мьоллера, експерта Міністерства закордонних справ Дани з питань Європейського співтовариства, саме франко-німецьке співробітництво є ядром усього ЄС, умовою його існування! Прогрес у взаєминах Франції і Німеччини зумовлює просування вперед у масштабах ЄС і навпаки погіршення їхніх взаємин стає перешкодою на шляху спільного розвитку. Навіть більше, позиція самої Франції з того чи іншого питання спільної європейської політики сприяє, а особливо сприяла в минулому в період становлення як спільних європейських політик, так і спільних інститутів, прогресу або стагнації процесу європейського будівництва. Саме "кризова політика" Франції характеризує з особливою наочністю її методи відстоювання власних національних пріоритетів. Водночас подолання цих криз сприяло подальшому просуванню процесу євро-

пейського будівництва шляхом прогресу. На думку Жака Лепретта, безпосереднього учасника загальноєвропейського інтеграційного процесу, таких криз було п'ять: спільна аграрна політика, політичний союз, британська справа, "порожнє крісло", Маастрихт². Еволюція французької європейської політики з цих питань багато в чому визначила обличчя і розвиток європейської інтеграції від складу Європейського співтовариства, методів його функціонування до основних напрямів його діяльності.

90-ті роки стали своєрідним вододілом в історії розвитку Європейського Союзу. Вони відзначилися найважливішою з-поміж криз, що вже відбулися, — Маастрихтською. Вона була найбільш показовою, оскільки на відміну від попередніх криз, які передусім стосувалися урядів, держав, політичних партій чи європейських установ, вона горнула громадську думку, насамперед у Франції.

19 квітня 1990 р. французький президент Ф. Міттеран і канцлер Німеччини Гельмут Коль звернулися до голови Європейської ради з ініціативою беручи до уваги глибокі зміни в Європі, створення внутрішнього ринку і реалізацію економічної і валютного союзу, прискорити політичне будівництво Європи дванадцяти. Йшлося про посилення законності Союзу, надання більшій ефективності інституціям, зміцнення єдності і взаємозалежності дій Союзу в економічній, політичній і фінансовій галузях, визначення і введення в дію зовнішньої політики і спільної безпеки³. Ініціатива була прийнята і поклала початок тривалим переговорам, які завершилися 9–10 грудня 1991 р. укладенням на зустрічі глав держав і урядів в Маастрихті Договору про Європейський Союз.

Причини цього кроку слід шукати в глибоких змінах геополітичної ситуації: падіння Берлінської стіни, початок краху біполярного світу, об'єднання Німеччини, широкий фронт демократичних перетворень у Східній Європі. Глибокі політичні трансформації в світовому масштабі становили серйозний виклик західноєвропейському інтеграційному угрупованню. Необхідність дати гідну відповідь, зробити власний внесок у створення нового міжнародного порядку і забезпечення загальної і регіональної безпеки зумовили трансформацію ЄЕС на інституційному рівні з економічного угруповання в політичне об'єднання. Додатковим поштовхом до усвідомлення якнайвидіше створити політичний союз стала війна в Перській затоці. За матеріалами соціологічного опитування, проведеного у вересні 1991 р., дві третини опитуваних висловилися за прискорення політичної, економічної і валютної інтеграції ЄЕС з метою протистояти кризам. Крім того, 61% висловилися за те, щоб Співтовариство мало власні військові сили і 75% — за спільну зовнішню політику⁴. Криза в Перській затоці підкреслила прірву між економічною міццю і політичними можливостями Європейського співтовариства. Тому ЄС поставив собі завдання паралельного розвитку економічної і політичної інтеграції, оскільки відсутність рівноваги між ними створює загрозу для всього процесу інтеграції. Найактивнішу позицію в переговорах стосовно політичного союзу зайняла Франція, виступаючи разом з ФРН каталізатором переговорного процесу. Нова геополітична ситуація цілком відповідала давнім французьким прагненням відтворити європейську ідентичність і могутність, здатну відігравати самостійну авторитетну роль на міжнародній арені. Активність Франції посилювалася необхідністю вирішити дилему: матиме місце в майбутньому "німецька Європа" чи "європейська Німеччина". Щоб усунути спектр першої, необхідно обрати договірне рішення: "Більше Німеччини в більшій Європі"⁵. Звідси — Маастрихт.

Ф. Міттеран чітко сформулював політичну лінію Франції на Міжурядовій конференції (МУК). На прес-конференції 26 червня 1990 р. президент Франції підкреслив прихильність Франції до політичного союзу. Він нагадав, що Франція вже здійснила серію передач суверенитету, починаючи із спільного сільськогосподарського ринку. Франція прихильна до Економічного і валютного союзу (ЕВС). Існування різноманітних спільних політик, союзів поза спільним політичним прагненням досить незручне і нелогічне. Необхідно володіти певною частиною політичних виразів, які пояснюють і об'єднують всю серію спільних включень, які інакше ризикують перетворитися на анархічні і нічому не відповідні. Європі необхідна єдність політичного життя, в сферах, в яких це обґрунтовано. Спочатку в сфері зовнішньої політики, а потім у сфері безпеки. На думку Міттерана, кінцевою метою спільного європейського руху має стати федеральний фінал, який дасть змогу будувати політичну Європу і водночас забезпечити кожній країні-учасниці збереження її темпераменту, її характеру, звичаїв і законів⁶.

Позиція Франції на МУК засвідчила еволюцію її європейської політики, відмову від беззастережного пріоритету національного суверенитету, модель "Європи держав" поступилася місцем більш гнучкому міждержавному співробітництву в умовах посилення компетенції і демократичності загальноєвропейських інститутів аж до прямування до федерального фіналу. В численних виступах французького керівництва, зокрема міністра закордонних справ Ролана Дюма змальовується вигляд того політичного союзу, до встановлення якого прагнула Франція. Наголошується, що французьким пріоритетом є прагнення до будівництва Європи дванадцяти. Європейське співтовариство має бути більш єдиним з метою встановлення в Європі зміни полюсу процвітання і стабільності, більш сильним, щоб Німеччина знайшла в ньому своє місце, більш цілеспрямованим, щоб сприяти в економічному і політичному плані збереженню світової рівноваги. Ця Європа дванадцяти, більш сильна, більш цілеспрямована, більш об'єднана, і має назву політичного союзу. Політичний Союз є нормальним результатом обмеження суверенитету, що допускається в економічній, валютній сферах і в сфері зовнішньої політики. Йдеться не про його відбирання у держав, а про організацію між ними нових взаємин⁷. Політичний Союз передбачає федеральне покликання Європи дванадцяти, демократичну законність її інституцій, єдність і зв'язок її дій, ефективність спільного будівництва. Метою політичного союзу є досягнення федерального завершення, забезпеченого спільними інститутами, які діють кожний у своїй сфері компетенції і в повній відповідності з рівновагою повноважень і ролями держав. Посісти гідне місце на міжнародній арені Європа зможе, встановивши зв'язок між внутрішніми політиками співтовариства і його зовнішньою діяльністю, ідентифікувати "зони спільного інтересу" в зовнішній політиці і в сфері безпеки, створювати інституції, механізми, що дають змогу співтовариству посилюватися на міжнародній арені. Центральна роль у цьому будівництві повинна повернутися до Європейської ради і Ради міністрів закордонних справ, які здійснюють тісну координацію з Комісією. Саме Європейська Рада покликана надихати і проводити основну політику Союзу. Відігравати роль "верховного органу" Союзу Європейській раді дасть змогу призначення її голови на період, триваліший за шість місяців, і посилення засобів його функціонування. В нових

галузях своєї компетенції Європейська рада повинна відзначитися чіткістю дій і збереженням прямих зв'язків з національними державами. Необхідно поглибити контроль, який вона здійснює над Комісією, яка наділена необхідною виконавчою владою.

В сфері компетенції співтовариства Європейський парламент має володіти законодавчою владою, розділеною з Радою міністрів, правом давати Комісії інвестицію (доручення формувати уряд, висувати кандидата на виборну посаду).

Створення ЄВС і політичного союзу має наслідком передавання спільним інститутам повноважень, до цього виконуваних національною верховною владою, парламентами і урядами. Демократичне функціонування Союзу вимагає, таким чином, підключення національних парламентам до процесу прийняття європейських рішень. Можна також запропонувати приєднати до участі в Європейському парламенті Європейський сенат, призначений національними парламентами⁸.

Напруженим характером відзначалися заключні переговори по підготовці до оговору 9—10 грудня 1991 р. Німці, французи, іспанці, підтримані Бенілюксом, Італією, Грецією і Португалією, висловились на користь федерального розвитку співтовариства, однак погодилися на поступку Великобританії, Данії і Ірландії, ворожих до будь-якого нового передання суверенітету. Характеристика "європейський федералізм" поступилася місцем більш традиційному визначенню "союзу більш тісного між народами Європи"⁹. Джон Мейджер погодився на спільну зовнішню політику і натяк на ЗЄС. В обмін на цю поступку французи і німці позбавили британців від зобов'язань Валютного союзу і соціальної політики, на необхідності включення якої до складу до оговору рішуче напоіг Міттеран.

Остаточний текст містив два фундаментальні положення – стосовно встановлення загальноєвропейського Економічного і валютного союзу з визначенням календаря його введення в дію і встановлення політичного союзу до компетенції якого входять галузі зовнішньої політики і безпеки, співробітництва в сфері юстиції і внутрішніх справ. Таким чином, відбулася передача національного суверенітету в двох важливих галузях – валютній і зовнішній політиці з перспективою проведення спільної політики. Розширення сфер діяльності співтовариства мало наслідком розширення компетенції його інститутів. В економічному секторі Союзу домінують інституції співтовариства з їх національним характером, у політичному секторі провідними є міждержавні структури, а саме Європейська рада і Рада міністрів. У сфері зовнішньої політики і політики безпеки Комісія відіграє незначну роль, хоча її голова і є членом Європейської ради. В політичній галузі Комісія позбавлена права пропозиції, відповідно до якої її пропозиції є основою рішень Ради міністрів в межах економічного співтовариства. Хоча Комісія має право на ініціативу Європейська рада самостійно визначає принципи і основні напрями зовнішньої політики і політики безпеки, які потім керується Рада міністрів.

Важливим нововведенням стало розширення права голосування кваліфікованою більшістю на нові сфери політику розвитку, освіти, охорону здоров'я, охорону навколишнього середовища тощо. Принцип голосування кваліфікованою більшістю застосовується передусім у сфері діяльності співтовариства, при прийнятті політичних рішень домінують міжурядові процедури і принципи одноголосності.

Договір розширив повноваження Європарламенту призначення складу Комісії на основі спільної рішення, прийняття спільного рішення з Радою в сфері діяльності співтовариства (зокрема, прийом нових членів, укладення деяких міжнародних угод, визначення завдань організації і координації деяких структурних фондів тощо), розширена процедура співпраці і консультації, контролю функції парламенту, парламент набув права законодавчої ініціативи, виключне право на яку належало раніше Комісії.

Таким чином, текст договору був складений цілком у руслі політичної лінії французької керівництва і може вважатися успіхом французької дипломатії. Палка підтримка договору президентом, урядом, діловими колами засвідчила глибоку еволюцію національної політичної еліти з питань європейського будівництва. Побожовання втраги національного суверенітету внаслідок його поступового делегування спільним національним європейським інститутам поступилося місцем здоровому прагматизму, заснованому на підрахунках надбань і втрат французької економіки, тісно пов'язаної з внутрішньоєвропейським ринком. Чверть населення країни працює на експорт, з якого більше половини припадає на країни ЄС, тісно залежать від європейських і світових фінансових ринків галузі, пов'язані з експортом – ВПК, АПК, електротехніка, хімія, телекомунікації, літако- і автомобілебудування. Однак ратифікація Маастрихтського договору викликала кризу у французьких політичних і громадських колах, оскільки договір жертвував національним суверенітетом у найважливіших сферах – валютно-фінансовій, зовнішньополітичній і оборонній і передбачав встановлення європейської громадянства. До того ж внутрішня ситуація в країні не сприяла формуванню сприятливого клімату для підтримки договору і ідеї Європейського Союзу взагалі. Економічний спад, високий рівень безробіття, різке падіння авторитету Соціалістичної партії, уряду, нею сформованого, і президента Ф. Міттерана, з одного боку, а з другого – перспектива політичного і економічного домінування возз'єднаної Німеччини в ЄС¹⁰. Ратифікація договору ускладнювалася наявністю в ньому суперечностей з Конституцією Франції на рівні суверенітету, питання єдиної валюти, вивозу питання, проблема права голосу і права бути обраним на муніципальних виборах загальноєвропейського значення нефранцузів. Постає необхідність перед ратифікацією референдумом договору 20 вересня 1992 р. увести в Конституцію розділ 15, присвячений виключно "Європейським співтовариствам і ЄС" (ст. 88-1, 88-2, 88-3, 88-4)¹¹. На спільному засіданні Національних зборів і Сенату 23 червня 1992 р. за прийняття поправок до Конституції проголосували майже 80 % парламентарів.

У остаточному підсумку прибічники договору перемогли. З 27 млн. громадян, які взяли участь у голосуванні, 51 % висловилися в підтримку договору, 49 % — проти¹². Французький референдум, на думку дослідників, був критичною верхівкою процесу ратифікації Маастрихтського договору. Його підсумки забезпечили продовження цього процесу. Водночас складність ратифікації виявила слабкість у виробленні багатьох аспектів стратегії будівництва Європейського Союзу. Передусім виявився розрив між політичною елітою, яка підготувала договір, і значною частіною населення, яка зустріла його з великою пересторогою. Така поведінка пояснюється низьким рівнем

обізнаності громадян у питаннях європейського будівництва (навесні 1992 р. у шлюму по ЄС лише 44 % опитуваних чули про сесію Європейської ради в Маастрихті, а 49 нічого про неї не знали, 66 вважали, що договір матиме сприятливий вплив на співтовариство, 63 % — що він ніяк не вплине безпосередньо на їхнє життя або що вони не знають цього)¹³, відіграло свою роль звичне негативне ставлення до передачі національно-державних повноважень загальноєвропейським органам критичне ставлення до роботи брюссельської бюрократії, гостре сприйняття загрози розмивання національної самобутності на тлі уніфікації способу життя, звичаїв, культури, американізації, надзвичайно негативний вплив якої на французьку самобутність викриває, зокрема, Атталі¹⁴, посилення мірацій. Накладання багатьох чинників зумовило вибух антиєвропейських настроїв, і не лише у Франції. Тим більш важливою за своїм значенням стала перемога єврооптимістів і тим більшими виявилися їхні зобов'язання і відповідальність перед широкими верствами європейського громадянства, що їх підтримало. Маастрихтська криза стала кризою довіри європейської і громадської думки процесу європейського будівництва, і позиція Франції, яка в умовах надзвичайного внутрішнього напруження зціментувала сили на підтримку договору про Європейський Союз, переважила загальноєвропейські ваги на користь єдиної Європи, яка вступила в якісно новий період свого будівництва.

Незважаючи на надзвичайну важливість нових положень, які містив договір, вони визначаються неповною визначеністю характеристик, краще сказати, що Маастрихтський договір створив перспективу, напрям формування політичної єдності європейських держав, реалізації основних атрибутів суверенної держави, а саме зовнішньої політики і безпеки, економічного союзу і введення єдиної валюти, європейського громадянства, юридичної безпеки і внутрішніх справ. Маастрихтський договір визначив цілі, строки для їхнього досягнення і розподілив функції між інститутами співтовариства. Водночас договір містить статтю, яка передбачає скликання спеціальної міжурядової конференції в 1996 р. з метою визначення шляхів подальшої інтеграції і створення структури ЄС.

1993—1998 рр. стали часом паралельного перебігу двох однаково важливих для посилення ролі Європи в світі процесів — поглиблення співробітництва європейських країн у межах ЄС, що передбачало надання першочергової уваги вирішенню тих суперечностей внутрішнього розвитку Союзу, які викликали найбільше напруження під час ратифікації Маастрихтського договору і розширення ЄС, метою якого є створення полюсу стабільності і процвітання на Європейському континенті. Передусім проводилася робота по наближенню європейських співтовариств до рядових громадян європейських країн. Рішення Бирмінгемського скликання Європейської ради 16 жовтня 1992 р. наголошували на відкритості й демократичності інститутів співтовариства, необхідності досягти єдності без надмірної централізації, поважаючи національну історію, традицію і культуру, передбачалося систематичне інформування про діяльність органів ЄС, розширення співробітництва з національними законодавчими органами, включення до законодавства ЄС принципу субсидиарності¹⁵. Позачергова сесія Європейської ради в Брюсселі 29 жовтня 1993 р. підтвердила створення спеціального комітету для збирання позицій Європейської парламенту і національних парламентів, перше засідання якого мало відбутися не пізніше 15 січня 1994 р. Необхідність прилучення парламентів до прийняття європейських рішень підкреслював під час обговорення змісту майбутнього договору президент Франції Ф. Міттеран¹⁶. У документах сесії також підкреслювалося, що визначені договором Основи громадянства Союзу діятимуть як доповнення до національного громадянства, не скасовуючи його.

Поглиблення співробітництва між європейськими державами виявиться також через впровадження в життя французької ініціативи про повне скасування з 1 лютого 1993 р. контролю за пересуванням громадян через кордони держав, які підписали в 1985 р. Шенгенську угоду (Бельгія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Франція). В 1990 р. до неї приєдналася Італія, в 1991 р. — Іспанія і Португалія, в 1992 р. — Греція, в 1995 р. — Австрія. З 1 липня 1995 р. Шенгенська угода вступила в дію між сімома членами, за винятком Італії і Греції. В грудні 1996 р. підписали Конвенцію про застосування Шенгенської угоди Данія, Фінляндія і Швеція (статті її повноправними учасницями вони зможуть не раніше 2000 р. через необхідність внесення доповнень у національне законодавство). Однак у вересні 1997 р. президент Ж. Ширак оголосив, що не знімає контролю на північних кордонах через занадто ліберальний режим щодо наркотиків. Він зазначив, що 90 % м'яких наркотиків надходять до Франції з Нідерландів, і підкреслив, що позиція Нідерландів несумісна з наміром гармонізації політики по боротьбі з наркотиками¹⁷.

Простір без кордонів, який формується введенням у дію Шенгенської угоди, зумовлює необхідність контролю на зовнішніх кордонах співтовариства і всередині спільного простору. Тому Маастрихтська угода передбачила перехід до компетенції Союзу ряду питань внутрішньої політики і юстиції, зокрема боротьби з тероризмом і розповсюдженням наркотиків. З метою введення ефективної боротьби з міжнародною злочинністю Маастрихтський договір передбачав організацію в масштабах Союзу системи обміну інформацією всередині Європейського управління поліції — Європолу. Амстердамський договір, нова версія Договору про ЄС, передбачає включення до складу нового договору Шенгенської угоди законодавства. До компетенції ЄС передбачається передача питань імміграції і надання політичного притулку. Розгляд цих питань передбачає збереження принципу одноголосного прийняття рішень протягом п'яти наступних років. Одночасно було прийнято рішення про наступний перехід до принципу кваліфікованої більшості в питаннях "треуголю опори"¹⁸.

Поглиблення європейського співробітництва передбачає також перехід до завершального етапу будівництва ЄВС, гармонізацію соціальних політик європейських партнерів, вирішення суперечностей і визначення напрямку формування спільної зовнішньої політики і політики безпеки. Вступ до Європейського Союзу Австрії, Фінляндії і Швеції і перспектива подальшого розширення на Схід вимагають відповідної підготовки інститутів з метою ліквідації загрози паралічу процедури спільного прийняття рішень, а значить, висуває на порядок денний інституційну реформу. Водночас розширення вимагає приведення до бюджету співтовариства його спільних політик. Звідси виникає необхідність реформи САП, структурних фондів. Розв'язати сукупність проблем, що постали перед співтовариством у перспективі його розширення, завершити роботу над текстом Договору про Європейський Союз була покликана Міжурядова конференція (МУК), яка розпочала свою роботу 29 березня 1996 р. у Турині¹⁹. Напер-

додні МУК Франція визначила пріоритетні цілі, яких вона прагнула досягти в процесі роботи МУК: 1) надання більшій ефективності інституціям. З цією метою здійснити перерозподіл голосів у Раді з урахуванням демографічного і економічного чинника, а також фінансової участі держав-учасниць з метою розширення можливостей великих держав у процесі голосування, щоб не залишитись у меншості в умовах загрози блоку новачків; розширити застосування принципу більшості в голосуванні; зменшити кількість комісарів, що посилять здатність Комісії приймати рішення, сприятиме посиленню дисципліни всередині Комісії; спростити законодавчі процедури Європарламенту без зміни існуючої рівноваги влади між ним і Радою; 2) краще застосовувати принципи субсидіарності, краще залучати національні парламенти до європейського будівництва. З цією метою слід створити Вищу парламентську раду, яка б об'єднувала представників національних парламентів; 3) відповісти на прагнення громадян до безпеки, посиливши діяльність Європи в сфері внутрішньої безпеки і юстиції; 4) дати уособлення зовнішній політиці і спільній безпеці²⁰.

Досягнення Амстердамського саміту 16—17 червня 1997 р., який завершив роботу МУК, оцінюються більше ніж скромно. З одного боку, ухвалена нова редакція Договору про Європейський Союз, відкритий шлях для початку процесу розширення ЄС, проведена підготовка до переходу до третьої стадії ЄВС, за ініціативи і активної підтримки Франції прийнята Резолюція про зайнятість і зростання на доповнення до Пакту стабільності і зростання. З другого — немає конкретних рішень щодо інституційної реформи Союзу — головної мети проведення МУК; Європейська Рада доручила здійснення спільної зовнішньої політики і політики безпеки Генеральному секретарю Ради, таким чином, була відкинута пропозиція Франції про створення політичного посту з цією метою; не вдалося згідно з попередніми намірами забезпечити тісне співробітництво в галузі "другої" і "третьої" опори співтовариства, заплановані інституційні зміни, які торкаються системи спільної зовнішньої політики і політики безпеки (зокрема, створення органу планування політики в межах Генерального секретаріату Ради), на думку члена Комісії Марселіно Ор'ехи, відповідального за інституційну реформу, незначні і свідчать про відсутність у країн-учасниць сильної політичної волі до розвитку дійсно спільної зовнішньої політики²¹. Найбільшою перемогою Франції стало прийняття Резолюції про зайнятість і виділення цієї проблеми як одного з пріоритетних напрямів роботи ЄС. Водночас невирішеність інституційної проблеми в перспективі розширення Союзу, поряд з реформою САП, структурних фондів, формування бюджету ЄС і підготовкою до введення євро з 1 січня 1999 р., залишається головним об'єктом прикладення зусиль французького керівництва. Значним досягненням Франції стало залучення на бік прихильників інституційної реформи поряд з Бельгією і Італією Німеччини²². У перспективі проведення в Кардіффі 15 червня 1998 р. засідання Європейської Ради, присвяченої обговоренню політичного майбутнього Європи, Ж. Шірак і Г. Коль адресували главам держав і урядів лист, в якому зазначається, що з часу поразки МУК, покликаної переглянути Маастрихтський договір, європейський прогрес не відзначається сталістю. Можна вітати ЄВС, відкритість Європи процесу розширення, але спостерігається гальмування на політичному рівні. Саме цю втрату рівноваги, джерело несталості, слід підкоригувати. Франція і Німеччина вважають за можливе активізувати політичні цілі Маастрихту, зокрема в галузі зовнішньої політики і політики безпеки. Президент Франції і канцлер запевняють у відсутності з їхнього боку прагнення створити централізовану європейську державу, навпаки, вони діють, зберігаючи розмаїття політичних, культурних і регіональних традицій. Рішення повинні прийматися більшістю громадян, звідси необхідність суворішого використання, ніж у минулому, принципу субсидіарності. Два керівники висловилися за децентралізоване використання європейських директив, з широким полем для діяльності національної влади. Не визначаючи кінцевого типу устрою, вони висловлюються відповідно до реальних історичних умов за розвиток політичного союзу в гармонії з ЄВС у перспективі майбутнього розширення²³.

Партнери по співтовариству досить вороже зустріли франко-німецьке послання, вбачаючи в ньому приховані докори Комісії і Суду в прийнятті надлишку рішень, малозрозумілих громадянам (в цьому дусі висловився напередодні саміту в Кардіффі в інтерв'ю Бі-Бі-Сі Ж. Шірак)²⁴, прагнення Німеччини і Франції в перспективі розширення встановити свою свободу в галузі сільськогосподарської політики державної допомоги. Крім того, наголошено на надлишку європейського централізму стосуються спільних політик²⁵.

Принагідно зазначимо, що поряд з відстоюванням принципу децентралізації в прийнятті рішень, інституційна реформа, на думку Франції, може передбачати реформу Ради загальних справ, яка об'єднує міністрів закордонних справ і міністрів європейських справ, з метою посилення її координуючої ролі, можливо навіть її розділення на Раду політичних справ і Раду європейських справ. Йдеться про функціонування Комісії. Порівняно з запропонованим на Амстердамському саміті зменшення кількості комісарів сьогодні сприйнятнішим видається Комісії, як б функціонувала як уряд, забезпечення таким чином кращої ієрархізованості між комісарами, які володіють важливими портфелями, і комісарами-помічниками, повноваження яких обмежені. Крім того, вважається за необхідне розширити процедуру кваліфікованої більшості в Раді міністрів з питань податкової політики, промислово-співробітництва, навколишнього середовища²⁶.

Абсолютним пріоритетом для 15-ти в теперішній час є введення в дію Амстердамського договору, який ратифікували поки що лише три країни — Німеччина, Швеція, Великобританія, (ратифікація договору Францією очікується незабаром. Інституційна реформа зачекає свого часу²⁷). Таким чином, Європейська Рада в Кардіффі визначила за потрібне після концентрації спільних зусиль на підготовці до введення єдиної валюти, зробити паузу для роздумів, щоб надалі зосередитися на головних суперечностях — інституційній реформі і фінансуванні Союзу.

Таким чином, європейська політика Франції протягом майже півстолітньої її участі в Європейських співтовариствах значною мірою еволюціонувала. Значних змін зазнали її визначальні принципи, мета, методи участі Франції в роботі співтовариств, власне уявлення про спосіб функціонування механізму Європейського співтовариства. На початковому етапі становлення ЄС домінував метод переговорного процесу, ігнорування відмінних інтересів партнерів Франції по співробітництву. Європейське Співтовариство розглядалося як засіб власного самовизначення самоутвердження, участь у діяльності ЄС спрямовувалася на підкреслення власної величчя як держави — європейського гегемона, своєрідним гаслом цього етапу можна вважати: "утвердити Європу через Францію". Оскільки

ки найвищою цінністю виступала держава-суверен, пріоритет надавався міжурядовим способам співробітництва, негативної реакції на найменшу спробу нового передання державного суверенітету органам федеральної влади.

Становлення Європейського Союзу та його розвиток на сучасному етапі є наочним прикладом значної еволюції Франції щодо мети, форм і методів спільного європейського співробітництва. Передусім позиція Франції відзначається виваженістю рішень, поступливістю, схильністю до пошуку компромісних рішень. Франція послідовно виступає за розширення сфер загальноєвропейського співробітництва, поступаючись власним національним суверенітетом у багатьох важливих галузях на користь загальноєвропейських органів управління. Виступаючи за демократизацію, зміцнення і розширення повноважень комунітарних органів, водночас Франція захищає збереження пріоритетної ролі міждержавного співробітництва, а саме в політичній сфері діяльності ЄС, де провідна роль у визначенні принципів і основних напрямів діяльності Союзу беззастережно належить Європейській Раді. Своєрідним девізом сучасної європейської політики Франції можна вважати "утвердити Францію через Європу", велич і могутність Франції акумулюється в формуванні європейської ідентичності, гідному місці Європи на міжнародній арені.

1. Развитие ЕС, наднационализм и межправительственное сотрудничество // Европейское сообщество: проблемы единого рынка, экономического и политического союза. - М., 1989. - С. 178—179. 2. Leprette, Jacques. Une clef pour l'Europe. - Bruxelles, 1994. - P. 80 3. Message du Président de la République française et du Chancelier de la République fédérale d'Allemagne M. Helmut Koh au Président du Conseil européen, M. Haughey. 19 avril 1990 // La politique étrangère de la France. Textes et documents Mars—Avril 1990. - Paris, 1990. - P. 76. 4. Сиджантски Д. Федералистское будущее Европы. - М., 1998. - С. 294—295. 5. Colard Daniel. La Société internationale après la Guerre froide. - Paris, 1996. - P. 171—172. 6. Conférence de presse de M. le Président de la République à l'issu du Conseil de l'Europe. 26 juin 1990 // La politique étrangère de la France. Textes et documents Mai—Juin 1990. - Paris, 1990 - P. 163. 7. Discours du ministre d'Etat, ministre des Affaires étrangères, M. Roland Dumas à l'Assemblée nationale 10 avril 1990 // La politique étrangère de la France. Textes et documents Mars—Avril 1990. - Paris, 1990. - P. 63 8. Europe-discours du Ministre d'Etat, ministre des Affaires étrangères, M. Roland Dumas. 27 juin 1990 // La politique étrangère de la France Textes et documents. Mai—Juin 1990. - Paris, 1990 - P. 168 ; Discours du ministre d'Etat, ministre des Affaires étrangères M. Roland Dumas à l'Assemblée nationale. 10 avril 1990 // La politique étrangère de la France. Textes et documents. Mars—Avril 1990. - Paris, 1990. - P. 62—67. 9. Zörgbibe Charles. Histoire de la construction européenne. - Universitaires de France, 1993. - P. 332. 10. Маастрихтский договор: трудности ратификации, поиски решений, перспективы. - М., 1994. - С. 14. 11. Colard Daniel. La Société internationale après la Guerre froide. - Paris, 1996. - P. 172. 12. Lequesne, Christian. La dimension européenne // Institutions et vie politique. La documentation Française. - Paris, 1997. - P. 82 13. Маастрихтский договор: трудности ратификации, поиски решений, перспективы. - М., 1994. - С. 20. 14. Attali, Jacques. Europe(s). - Fayard., 1994. - P. 16. 15. Маастрихтский договор: трудности ратификации, поиски решений, перспективы - М., 1994. - С. 27. 16. Europe-discours du Ministre d'Etat, ministre des Affaires étrangères, M. Roland Dumas 27 juin 1990 // La politique étrangères de la France. Textes et documents. Mai—Juin 1990 - Paris, 1990. - P. 166. 17. Европейский союз факты и комментарии. Вып. 5(10): июль—сентябрь 1997. - М., 1997. - С. 11 18. Европейский союз: факты и комментарии. Вып. 4(9): апрель—июнь 1997. - М., 1997. - С. 13. 19. За рубежом. - 1996. - № 14, 5—11 апреля. - С. 3. 20. Europe: le texte confédéral qui fixe les grandes orientations française // Le Figaro. - 1996. - 20 février. - P. 6. 21. Европейский союз: факты и комментарии. Вып. 4(9). апрель—июнь 1997. - М., 1997 - С. 11. 22. Le Monde. - 1998. - 8 mai. - P. 2. 23. Le Monde. - 1998. - 10 juin. - P. 4. 24. Le Monde. - 1998. - 17 juin. - P. 2. 25. Le Monde. - 1998. - 14—15 juin. - P. 5. 26. Moscovici Pierre, ministre délégué aux affaires européennes. - "La France et l'Allemagne redefinir une vision commune des institutions européennes" // Le Monde. - 1998. - 16 septembre. - P. 3. 27. Le Monde. - 1998. - 17 juin. - P. 2.

Evolution of the French position in the 90-f of the XX century according to the method and prospects of the United Europe builden is an analyset.

Надійшла до редколегії 13.03.2000 р